

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, ט' סיוון התשפ"ו

חולין כ"ה – הבדלים בין סוגי כלים, בין סוגי שקדים, ובמצבים שונים של שותפות אחים

שאלות:

1. האם כלי שנמצא בתוך כלי חרס, יכול להיטמא בלי מגע, דרך האויר?

טומאת כלים (המשך)

הגמרא ממשיכה לדון בהבדלים בין כלי חרס לשאר הכלים ("כלי שטף"):

רב אדא בר אהבה שאל את רבא: למה שלא נלמד ב"קל וחומר" שכלי חרס ייטמא גם אם טומאה נגעה בגב שלו (בצד החיצוני)? שהרי אם שאר הכלים שלא נטמאים מהאויר שלהם נטמאים מגבם, כלי חרס חמור שנטמא מהאויר שלו בטח שייטמא מגבו!
הגמרא מתרצת שהפסוק שמדבר על כלי חרס: "וְכֹל כְּלֵי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צְמִיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא", מלמד שהוא מטמא רק מתוכו ולא מגבו. כי רק לגביו למדנו שהוא מיטמא מאוירו, ויש משמעות לפתחו. והפסוק מלמד שרק אם הוא פתוח הטומאה יכולה להיכנס לתוכו והוא טמא, אבל אם הוא סגור ב"צמיד פתיל" (מכסה חתום) הוא טהור – גם אם הוא נמצא בתוך אוהל עם מת, (על זה מדברת הפרשיה בפרשת חוקת).

הגמרא מבררת גם את ה"קל וחומר" ההפוך: אם כלי חרס (שלא נטמא מגבו) נטמא מהאויר שלו, שאר הכלים (שכן נטמאים מגבם) קל וחומר שייטמאו מהאויר שלהם!
והגמרא מסבירה שלומדים ארבעה דינים מהמילה "תוכו" שנאמרה בכלי חרס, כי היא כתובה פעמיים, ובכל פעם היה אפשר לכתוב רק "תוך" ובין השאר לומדים שכלי חרס מטמא באויר, ולא ה"תוך" של כלים אחרים, ארבעת הלימודים הם:

1. שכלי חרס נטמא מהאויר שלו (גם בלי מגע). (בגזרה השווה שראינו בדף אתמול)

2. שכלי חרס מטמא אוכל ומשקה שנמצאים בתוכו (גם בלי מגע).

3. שרק כלי חרס נטמא מאוירו, ולא כלים אחרים.

4. ונלמד "תוכו" ולא "תוך תוכו" – כלי שנמצא בתוך כלי חרס ואפילו הוא לא כלי חרס, מציל על מה שבתוכו מהטומאה שבחלל כלי החרס החיצוני. ובלבד שהפתח שלו גבוה יותר מהפתח של הכלי החיצוני.

הגמרא שואלת שוב ב"קל וחומר": אם כלי חרס (שנטמא מאוירו) לא נטמא מגבו, שאר הכלים (שלא נטמאים מאוירם) בטח שלא ייטמאו אפילו מגבם!

הגמרא מתרצת שהמילה "הוא" בפסוק "טָמֵא הוּא" מתייחסת רק לכלי שאם יש לו "צמיד פתיל" (כלומר, כלי חרס) הוא טהור. שאר הכלים גם אם יש להם צמיד פתיל וגם אם לא, נטמאים בכל מקרה, בין פתוחים ובין סגורים, כי הטומאה מטמאה אותם במגע.

2. מישאל ייצר סיר ממתכת, אבל הוא עוד לא ייצר את המכסה שלו, הכלי מקבל טומאה?

כלי עץ מול כלי מתכת

המשנה והברייתא עוסקות בהבדל בין כלי עץ לכלי מתכת בקבלת טומאה: שמה שטמא באחד טהור בשני ולהיפך.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

- כלי עץ: נחשבים כלים לקבלת תומאה אם יש להם כבר בית קיבול, אפילו בשלב הגולמי שלא נגמרה מלאכתם, והם לפני הגימור הסופי. שעדיין צריך לשייף או לעטר אותם. הסיבה היא, שהם הוקשו בפרשת שמיני לשק שיש לו קיבול. לעומת זאת, כלי עץ "פשוטים" (בלי בית קיבול) הם טהורים גם אם נגמרה מלאכתן.
- הגמרא מסבירה: שאם חסר חטיטה (חפירת החלל) – הכלי טהור. ואפילו אם חפר בית קיבול של שלושה לוגים ('קפיזא') אבל עוד לא הגיע לנפח המתוכנן (אם הוא תכנן לחפור "קב") – הכלי טהור כי לא נגמרה מלאכתו.
- כלי מתכת: הפוך. בשלב ה"גולם" הם טהורים, ורק כשהם גמורים לגמרי הם מקבלים תומאה. לעומת זאת, כלי מתכת "פשוטים" (כמו מחט) – שנגמרה מלאכתן טמאים. כלי מתכת לא הוקשו בפרשת שמיני לשק, והטומאה שלהם נלמדת בפרשת מטות מכלי מדין. (אך במי נידה יתחטא). והברייתא אומרת שכלי מתכת גם כשהוא ללא המכסה שלו הוא מקבל תומאה, כי המכסה נחשב כלי נפרד.

הגמרא מביאה מחלוקת למה כלי מתכת גולמיים טהורים?

- רבי יוחנן אומר: כיוון שכלי מתכת עשויים ל"כבוד" (יופי), כל עוד הם לא גמורים עם כל הגימורים הם לא נחשבים כלי. ולשיטתו כלי עצם למרות שהם יקרים הם לא ככלי מתכת כי הם לא מכובדים.
- רב נחמן אמר: כלי מתכת כיוון שדמיהם יקרים, והם לא נמכרים במחיר היקר שלהם עד שהם גמורים לגמרי. ולכן לשיטתו דינם של כלי עצם שהם גם יקרים ככלי מתכת. וכמו הדעה בברייתא שלמד רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה.

3. לחנניה יש עץ שקדים מרים, האם צריך לעשר אותם?

שקדים מרים ומתוקים

המשנה דנה בהבדל בין שקדים מרים ומתוקים לעניין מעשרות: שמתו שחייבים בשקדים מרים פטורים במתוקים ולהיפך.

- שקדים מרים: חייבים במעשר כשהם קטנים (כי אז הם עדיין ראויים לאכילה), ופטורים כשהם גדולים (כי הם נעשים מרים ולא ראויים לאכילה).
- שקדים מתוקים: הפוך. חייבים כשהם גדולים (כשנגמרה מלאכתם), ופטורים כשהם קטנים (כי אז הם לא ראויים לאכילה).

רבי ישמעאל ברבי יוסי אמר בשם אביו: שיש דעות שאומרות ששקדים קטנים תמיד פטורים כי הם לא גמורים, ויש דעות שגדולים תמיד חייבים בין מרים ובין מתוקים.
רבי אילעא אמר שרבי חנינא הורה בציפורי כשיטה שקטנים תמיד פטורים.
רבי יוחנן מסביר את הדעה שבגדולים חייבים תמיד ואפילו בגדולים ומרים: כי אפשר למתק אותם על ידי קלייה באש.

4. יעקב וגדי ירשו עדר שלם מאבא שלהם, הם חייבים לעשר את הבהמות הבכורות?

דיני תמד ושותפות אחים

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

המשנה והמשניות הבאות גם הן דומות למבנה שראינו עד עכשיו, אלא שהן דנות בשני מצבים שונים של דבר אחד. המשנה שלנו דנה בשותפות של אחים, וב"תמד" שזה מים ששופכים על חרצנים של ענבים, שבעיקרון אם זה מחמיץ זה נחשב יין ואם לא זה נחשב מים, המשנה אומרת:

○ שלפני שהחמיץ: זה נחשב כמים. לכן לא קונים אותו בכסף מעשר שני שזה לא עומד בתנאים של אוכל שמותר לקנות מכספי מעשר שני, והוא פוסל מקוה (כמו אם נפלו 3 לוגין של מים שאובים למקוה שחסר מ 40 סאה).

○ אחרי שהחמיץ: נחשב כיוין. לכן אפשר לקנות אותו בכסף מעשר שני, והוא לא פוסל את המקוה.

הגמרא מבררת כמי מהשיטות בברייתא הולכת המשנה:

○ חכמים אומרים: שאם כמות הנוזל שווה לכמות המים ששפכו על החרצנים – זה תמיד פטור ממעשר (כי אלו רק מים אפילו אם יש בהם טעם של יין).

○ רבי יהודה אומר: חייב במעשר.

רב נחמן אמר בשם רבה בר אבוה: שהמשנה שלנו הולכת לפי רבי יהודה, שגם הוא סובר שזה נחשב יין אך ורק אם זה החמיץ, וחכמים סוברים שזה נחשב מים אם הכמות לא גדלה, אפילו אם זה החמיץ.

לגבי שותפות של אחים, המשנה מסבירה שיש השלכות הלכתיות בשאלה, אם אחים נחשבים כשותפים, או כיחידה אחת:

○ כשהאחים נחשבים כשותפים שחלקו את הירושה ואז חזרו והשתתפו. הם פטורים ממעשר בהמה (כי מעשר בהמה לא חל על שותפים, שנאמר בבכור: "יְהִי לְךָ" – שלך ולא של שותפות, ומכיוון שהלימוד מיותר לגבי בכור, לומדים ממנו לגבי מעשר בהמה). ומצד שני כשהם נותנים ביחד שקל, עבור מחצית השקל של שניהם, הם חייבים לתת שתי קלבונות, שאלו מטבעות קטנים שמוסיפים עבור עמלת החילופין של מחציות שקלים לשקלים ולהיפך.

○ כשהאחים עוד לא חלקו את הירושה ("תפוסת הבית"), הם נחשבים כיורשי אביהם (כיחיד) ואז הם חייבים במעשר בהמה. והם פטורים מהקלבון, כי הם נותנים שקל אחד שלם עבור שניהם ממזמן אביהם. זה כאילו אבא שלהם שילם עליהם, ובכל מקום שאדם משלם עבור אחר בהתנדבות שהוא לא חייב לתת עבורו, הוא פטור מהקלבון.